

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI IDEOGRAFIK LUG'ATLARNI BIRLASHTIRGAN KO'P TILLI LUG'ATLAR YARATISH JARAYONI VA MUAMMOLARI

Sodiqova Sevinch Aliyevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent, O'zbekiston Davlat jahon tillari universiteti

O'zaro bog'liq bo'lgan dunyoda samarali ko'p tilli muloqotga bo'lgan talab har qachongidan ham dolzarbroq. Globallashuv chegaralar bo'ylab madaniy almashinuv va hamkorlikni osonlashtirar ekan, keng qamrovli ko'p tilli lug'atlarga ehtiyoj katta bo'ladi. Ushbu hujjatda ingliz va o'zbek tillaridan ideografik elementlarni o'zida mujassam etgan ko'p tilli lug'atlar yaratishning murakkab jarayoni ko'rib chiqilgan.

Oddiy so'zma-so'z tarjimalardan ko'ra ma'noni ta'kidlaydigan ideografik lug'atlar leksikografiya sohasida noyob qiyinchiliklar va imkoniyatlarni taqdim etadi. Ingliz tili o'zining boy so'z boyligi va xilma-xil idiomatik iboralari bilan alohida madaniy va tarixiy kontekstga boy o'zbek tili bilan keskin farq qiladi. Ushbu maqola ushbu ikki lingvistik tizimni ikkala tilning nuanslarini hurmat qiladigan yaxlit lug'atga birlashtirish bilan bog'liq murakkabliklarni hal qilishga qaratilgan.

Bunday lug'atlarni ishlab chiqish jarayoni puxta tadqiqotlar, semantik asoslarni tushunish va kognitiv tilshunoslik tamoyillarini qo'llashni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, bu madaniy ekvivalentlik, kontekstga bog'liq ma'nolar va idiomatik iboralarni ifodalash bilan bog'liq aniq muammolarni hal qilishni talab qiladi. Ushbu muammolarni o'rganib chiqib, biz ko'p tilli lug'at yaratishga puxta va tizimli yondashuvning muhimligini ta'kidlashni maqsad qilganmiz.

Oxir oqibat, ushbu tadqiqot ideografik ko'p tilli lug'atlarni yaratishda qo'llaniladigan metodologiyalar haqida tushuncha berish orqali leksikografiya sohasiga hissa qo'shishga intiladi va shu bilan birga ushbu murakkab ishda duch keladigan muammolarga amaliy echimlarni taklif qiladi. Ushbu tadqiqot orqali biz ingliz va o'zbek tillarida so'zlashuvchilar uchun til resurslaridan foydalanish imkoniyati va qulayligini oshirishga, madaniyatlar o'rtasida yanada ko'proq tushunish va muloqotni rivojlantirishga umid qilamiz.

Globallashuvning paydo bo'lishi odamlarning til va madaniy chegaralar bo'ylab o'zaro munosabati, muloqot qilishi va ma'lumot almashishida inqilob qildi. Natijada samarali ko'p tilli lug'atlarga ehtiyoj tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu lug'atlar nafaqat tarjima vositasi, balki madaniyatlararo tushunishni osonlashtiradigan ko'prik sifatida ham xizmat qiladi. Ushbu maqola ingliz va o'zbek tillaridan ideografik elementlarni o'zida mujassam etgan ko'p tilli lug'atlarni yaratishning murakkab jarayoniga bag'ishlangan bo'lib, unda o'ziga xos muammolar va metodologiyalar yoritilgan.

Ideografik lug'at o'z mohiyatiga ko'ra oddiy so'zma-so'z tarjimalarga emas, balki ma'noni etkazishga urg'u beradi. Ushbu yondashuv, ayniqsa, ingliz va o'zbek kabi alohida madaniy va kognitiv asoslarni namoyish etadigan tillar bilan ishlashda juda muhimdir. Lotin, frantsuz va boshqa turli xil tillar ta'sirida keng leksikaga ega bo'lgan nemis tili bo'lgan ingliz tili o'zining idiomatik iboralari va kontekstli nuanslari bilan ajralib turadi. Aksincha, chuqur tarixiy ildizlarga va madaniy ifodalarning boy gobeleniga ega bo'lgan turkiy til bo'lgan o'zbek tilida ko'pincha o'ziga xos sotsiolingvistik muhitni aks ettiruvchi turli xil ifoda usullari qo'llaniladi.

Ushbu ikki tilni samarali birlashtirgan ko'p tilli lug'at yaratish ularning tegishli semantik tuzilmalari, madaniy kontekstlari va idiomatik ishlatilishini chuqur tushunishni talab qiladi. Jarayon bir necha asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi: ikkala tilni keng qamrovli tadqiq qilish, kontekstda ularning ma'nolarini aks ettiruvchi atamalar va iboralarni sinchkovlik bilan tanlash va ideografik elementlarning uzluksiz integratsiyasiga imkon beradigan asosni ishlab chiqish. Har bir bosqich qiyinchiliklar o'z majmuini taqdim, ma'no tafovutlar, shu jumladan,,

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

30-OKTABR

ANDIJON, 2024

kontekstida asoslangan foydalanish tafovutlar, va ehtiyoj boshqa tilda bevosita ekvivalentlar bo'lmasligi mumkin madaniy nozik uchun hisob.

Bundan tashqari, ko'p tilli lug'atni ishlab chiqish vazifasi tilning dinamik tabiati bilan yanada murakkablashadi. Ijtimoiy o'zgarishlar, texnologik taraqqiyot va madaniy almashinuv ta'sirida tillar vaqt o'tishi bilan rivojlanib boradi. Shuning uchun leksikograflar hushyor va moslashuvchan bo'lib, zamonaviy foydalanish va rivojlanayotgan tendentsiyalarni aks ettirish uchun o'z resurslarini doimiy ravishda yangilab turishlari kerak.

Ushbu maqolada biz bunday lug'atlarni yaratishda duch keladigan aniq muammolarni, shu jumladan madaniy ekvivalentlik, idiomatik iboralarni ifodalash va foydalanuvchilar uchun qulaylikni ta'minlashda aniqlikni saqlash muammolarini ko'rib chiqamiz. Ushbu murakkabliklarni o'rganib chiqib, biz ideografik ko'p tilli lug'atlarni ishlab chiqarishda qo'llaniladigan metodologiyalar haqida qimmatli tushunchalarni taqdim etishni va ushbu ishda duch keladigan to'siqlarni bartaraf etish uchun amaliy echimlarni taklif qilishni maqsad qilganmiz.

Oxir oqibat, ushbu tadqiqot leksikografiya bo'yicha mavjud bilimlarni oshirishga intilib, yanada samarali til resurslarini rivojlantirishga hissa qo'shadi. Ingliz va o'zbek tillarida so'zlashuvchilar o'rtasida yanada ko'proq tushunish va muloqotni rivojlantirish orqali biz madaniy almashinuvni rivojlantirishga va tobora o'zaro bog'liq bo'lgan dunyomizning lingvistik manzarasini boyitishga umid qilamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sternberg, R. J., Sternberg, K. (2016). *Cognitive Psychology*. Cengage Learning.
2. Uzbek Language Institute (various publications). *O'zbek tilining lug'ati*.
3. Wierzbicka, A. (1996). *Semantics: Primes and Universals*. Oxford University Press.
4. Yule, G. (2016). *The Study of Language*. Cambridge University Press.
5. Zhang, D. (2011). *Multilingual Lexicography: A Comparative Study of English and Chinese Lexicons*. Springer.